

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

708

Szerző:

Böröczi Kónya

Cím:

Félóra alatt a postakocsi-
tól a rádióig

Forrás:

Új Magyarok

Bp.
(hely)

1944. III. 12.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Hely

Postamúzeum

Idő

"1944"

Személy

Helyszár

Félóra alatt a postakocsitól a rádióig

A postamúzeumot rövidesen bemutatják a nagyközönségnek

Bármennyire elterjedt és nélkülözhetetlen intézmény a posta, mégis keveset tudnak a történetéről, fejlődéséről és Budapesten is alig ismerik a postamúzeumot, ahol e rendkívül fontos kultúrintézmény emlékei, fejlődésének mérföldkövei láthatók.

A Szent Imre-tér közelében lévő Vásárhelyi Pál-utcai postaépület második emeletét foglalja el a postamúzeum. Meglátogatjuk a közérdekű intézményt, ami a közeljövőben fog a nyilvánosság rendelkezésére állni.

Csász Anna dr., a múzeum agilis vezetője fogad, aki a nehéz viszonyok közt is a történet szaktudásával és felkészültségével fáradhatatlanul gondoskodik a felügyelete alatt álló intézmény rendjéről és továbbfejlesztéséről. Csász Anna dr. dolgozószobájában széles íróasztala mellett barátságos mosollyal fogad és az az érzésünk, hogy múzeumát is azzal a szeretettel gondolja, ami egyéni, emberi lényének sajátossága. A símvonalú, modern berendezésű szobában, a józat környezetben, a logikusan elrendezett kartokékok, fiókos szekrények világában még érdekesebb a múlt emlékeiről hallani és őket szemtől-szembe látni.

— Mikor létesült a múzeum? — kérdezzük.

— A millenniumi kiállításon, 1896-ban, már szerepelt egy külön postapavillon, aminek anyaga a posta tulajdona, ámbar jelenleg a közlekedésügyi múzeum őrzi ezt az értékes gyűjteményt. Ezzel fogjuk kiegészíteni gyűjteményünket, mihamián rendes viszonyok lesznek. A millennium után egyidőre feledésbe ment a postamúzeum gondolata, de most, tíz-tizenkét év óta újra ráirányult a figyelem.

A múzeum vezetője a falak mentén álló könyvespolcokra mutat:

— A posta multjának történetével ezekből a kötetekből ismerkedhetünk meg — és leemel néhány vaskas, szépenkötött könyvet. Belelapozunk az egyik gazdagon illusztrált kötetbe. *Rokokkórház elegáns úriember ül egy földigéő brokátterítővel letakart íróasztalnál ládttollal kezében.*

— Régen a postaforgalom lebonyolításának joga

tőuri postamesterek

grófok, kanonokok kezében volt. Ez a jog aztán öröklődött. A főurak természetesen

nem maguk bonyolították le a posta forgalmát, hanem megbizottaknak adták ki a munkát, úgynevezett *kiadóknak*. Ilyen megbizottat ábrázol ez a kép is, aki előkelő diplomata módjára ül íróasztalánál.

Tovább lapozunk. Feltűnik a postások eleganciája, díszes katonai egyenruhája a többi képen is. Nyalkák, színesek, fejükön Napoleon-kalappal, nem hasonlítanak a ma praktikus egyenruhájú levélhordóira. Az egész élet elszíntelenedett azóta. Tréfás illusztrációk árulkodnak egy német könyvben arról, hogy miért is késik a váravárt sürgős hír. *A postakocsi elaludt kedvenc kocsmájában a söröskrigli mellett.* Izgalmas jeleneteket ábrázol egy angol kötet, megmutatva, hogy mennyi vésszel, akadállyal kell a postakocsinak megküzdnie, amíg rendeltetési helyére ér. *Hóviharban, elhagyott hegységben megreked a kocsi,* úgy kell kiásni, máskor megáradt vizeken keresztül gázolnak át a lovak, *itt farkasok támadják meg, ott rablótámadás éri a szállítmányt.* A híradás vágya akkor is megküzdött a természettel, amikor nem volt kiépített vasúti sín és benzinnel hajtott autó.

Más könyvben a modern posta szervezőinek, alapító nagyságainak arcképét láthatjuk.

— Ez a kép 1867-ből Gervay Mihályt ábrázolja, aki a magyar posta első vezérigazgatója.

Öszinte hálával kell az úttörőkre gondolnunk, ha mindennapi levelezésünket, telefonunkat lebonyolítjuk, vagy ha rádiót hallgatunk. Meg kell bámulnunk a fejlődést, ha arra gondolunk, hogy a mult században még a késlekedő lovaskocsikon hordták szét a hírt és ma, normális viszonyok közt, a háborúelőtt könnyedén lehetett telefonkapcsolást kapni Stockholmba, vagy Amerikába. A feltalálók és szervezők néhányévtizedes munkája tette lehetővé a rohamléptekkel haladó fejlődést.

Több értékes régi kiadvány is sorakozik katonás rendben a polcokon és hasonlókat őriznek a könyvszekrények is.

— Van egy *Postrecht* kötetünk *Mária Terézia idejéből* — említi meg Csász Anna dr.

Átmegyünk a szomszédos termekbe. Az üvegszekrényben sok emléktárgyat látunk. Találomra kezünkbe veszünk egy-egy darabot. Szétnyitunk egy legyezőt, egy postásbáli emléket. A rajta csüngő könyvecske lapjai postautalvány formájúak: „*Utalvány egy szupécársádra*“, „*Csekk-*

lap egy *villamkoringőre*, címzett neve: *Kedvessy Gábor* stb.

Szemünkbe csillan egy jégzöld üvegkupa, formája olyan, mint a mi távirónk porcelláncsészéje. Kiderül, hogy

az orosz távirópóznákon

azért alkalmaznak ólommal kevert üveget, mert ez elbírja az orosz tél kegyetlenségét. Az ólommal zöldre festett üveg nem reped meg a legzordabb fagyban sem.

Kipróbáljuk a kacskaringós kék-pirosbojtos réztrombitát a postakocsik korából. Erősebb fújásra megszólal. Milyen legény fújhatta utoljára? Erős tüdeje lehetett.*

— Itt van egy postáslegény öltözéke a hetvenes évekből, atilla, ezüsfogantyús díszbot. *Ha visszaállnak a normális viszonyok és több helyet kapunk, bábukat fogunk felöltöztetni s őket élő ember pózába beállítani az egykorú postahivatal helyiségeibe.*

Egymásmellé sorakoznak az elkobzott rádiókészülékek. Meg kell hagyni, ötletek a levegő kalózái. *Gyufaskatulya, játékreplőgép, húsvéti tojás, szita, szivardoboz, Mária-szobor rejti a titkos rádiókészülékeket.* Mellette hevernek a kassai postapalotát ért orvtámadás repeszdarabjai is.

A falakon régi metszetek függnek egymás mellett. Egyik rájában egy kiáltványt olvashatunk, ami a *posta intézményét reklámozza 1837-ben.* A patriarkális szöveg így hangzik:

„Alább irtt hátkodik alázatosan jelenteni a' Fő Nemességnek és a Tiszteelt Közönségnek minden akadál elmelőztése okáért: a' megrendelhető Postalovak eránt a rendes Posta-Utakra, úgy más utakra is az alulírtnak Lakásánál Pesten a Kéz-uttzában 15-ik Szám alatt, az ugynevezett Schmidt-Unger házban mindenkor lehet rendelést tenni.

A' keresztülitazók pedig azonnal a Posta Istálóbul Vátsi-Uttzában a Vörös Rák vendégfogadó mellett a Hét Választó Fejedelmekhez válthatnak Postalovakat.

A' Sürgönyök feladása Pesten a Fő-Postahivatali Osztálnál, Urak-Uttzájában, Budán pedig a Fő-Postahivatalnál a Vizi városban fogadtatik el.

A' meghatározott Posta-Pénz jelenleg 50 xr. e. p. Ezenel szerencsége vagyon magát ajánlani a Nagy Erdemü Közönségnek

Pesten, április 1837.

Notthás J. G.

Os. Kir. Budapesti Postamester

Körüöttünk az áttekinthető tárlók fénylő üveglapja alatt nehézveretű emlékalbumok pihennek, egyik a régi *vágháború táborig postájának emlékeit* őrzi. Talán legizgalmasabb része a múzeumnak a *felbecsülhetetlen értékű*

bélyegzők gyűjteménye,

amit *sárkányfigyelemmel és gondossággal kell őrzeni a bélyegzőnyomatok gyűjtési ársiója miatt.* Ha nem a legmegbízhatóbb kezekbe volna letéve a bélyegzőgyűjtemény, rengeteg hamisítvány, utólagos lenyomat kerülhetne a bélyeggyűjtők kezébe. Itt látjuk a *koronázási bélyegzőt: „IV. Károly király koronázása napján, 1916 december 30.“* Itt vannak az olimpiász, a repülőnapok, Európa úszóbajnokságainak, jéghekkibajnokságainak, az első légiforgalmi postajáratnak, a cserkész-nagytáborozásnak, a nemzetközi saklversenynek bizonyosságai is. Érdekes történelmi emlékek lesznek az *országrészek visszatérése alkalmából készült bélyegzők.*

Igen érdekes a törképgyűjtemény is, nagyon ritka példány *egy török hódoltság korából, ránk maradt francia postatérkép.* Ezen Magyarország még Észak-Törökország tartománya a Magyarországon nemzetközi postaút a Bécs és Konstantinápolyt összekötő vonal. *Egy másik térkép 1556-ból a török-magyar hadállást örökíti meg a Dunántúl.* Az erősen rongált és nagy gondossággal restaurált térképek a múzeum feltett darabjai. Ebben a szobában csüng a kolozsvári postaaltisztek zászlója, amit a román megszállás alatt tönkretettek. Aranyhímzését kifejtették, tinta-színűre festették drága fehér selymét és olajfestőkkel rámozdították a sárga-vörös-kék román címert.

A múzeum érdekességeihez tartoznak a régi pántos, díszes műví *céhládákhoz hasonlító vasládák*, furfangos zárószervezettel. *Sok régi magyar levelet is őrzi a gyűjtemény.* Még nincs bélyeg rajtuk, házhoz hordták őket s a postásnak fizetett érte a szerencsés halandó, aki levelet kapott. Felnyitunk néhány összehajtogatott, feltépett

pecsétű lapot. S bele olvassuk az egyikbe. Rég kihűnyt életek támadnak fel előttünk s a betűkből húsból-vérből való alakok formálódnak, közvetlenebbül, mint a drámaíró tolla alól:

22 apríl, 1830.

Drága Kedves Aszony Néném!

Nem írta Kedves Aszony Néném hozám küldött igen Betses Levelétt nagyobb érzékenységgel, mint amiljennel. Én azt olvastam — könyveimmel áztatam panaszszait, s fájdalommal vettem, hogy méltoztatik mégtsak kéntelkedni is atyafi tiszteletem felől. — Házom környül álásai gyakori betegeskedésem tartoztatott cleddig, hogy kezei tsokolására nem lehettem. — Betsületemre fogadom, miként az utazás bátorságos lesz, vagy magam Kedves Feleségem lesz tiszteletére s olj feltétellel, hogy azon alkalmatossággal Kedves Aszony Nénémet is közinkbe hozzuk — Én a szenvedés alól már talán soha ki nem szabadulok — Eddig Meg Boldogult Édes Atyám suljos hatalma alatt nyögtem — most már Kedves Testvéreim s némely Uri Atyámfia üldözések alatt nyomorgom, nem tekintvén Hat Gyermekemet, s' kétt Unokámat, semhogy katonai Charekterbe vagyok, betsületemben gázolnak, — vagonomba minden módon kárositanak — méltoztasson elhinni, hogy a jó Isten kegyelme után, egyedül Kedves jó Feleségem példás hűsége, s fáradhatatlan szorgalma éleszt, hogy kétségbe nem esem, s betsületesen minden adóság tétel nélkül subsisztálok s Gyermekemet nevelkedhetem — méltoztasson az Esemerösöktül utánna tudakozodni — hogy hála Istennek betsületesen élek s' szorgalmatosságaik után mindenbül van kevés. Mi hála Istennek egésségek vagyunk, egyedül hogy 10-ik Hetire jár, hogy az Aranyér a fejembe vévén magát, az olta hol egy, hol más heljen örökké táj — Többire még valaméjünk tiszteletre magamat grátiájában ajánlván vagyok — s változhatatlanul maradván — alázatos Atyafi szolgája (aláírás) Kedves Aszony Nénémnek.

Naptárak 1750-től kezdve láthatók a gyűjteményben szép régi kötésben, amik a postautakra, tarifákra vonatkozó bejegyzéseket tartalmazznak. A múzeum őrzi az első telefonközpontok berendezését, sok kis kocsiszerű gép sorakozik egymás mellé. Kezdetben még kézmozgással, forgatással indukálható készülékek voltak. Láthatjuk is az óriási mágnespatkókat. Ezeknek az állapotoknak nyomát még vidéken láthatjuk, ahol ma is kitartó verklizéssel kell

elcsengetni a postahivatalt. *Érdeklődéssel olvassuk a budapesti előfizetők névsorát 1882-ből, ami egy lapra elfér: pénzüntézetek, gyárak, pályaudvarok, szerkesztőségek, néhány kereskedő s kevés magánember tették ki az előfizetők listáját.*

— A Puskás-fivérek építették ki nálunk a telefonszervezetet s az ő érdemük, hogy oly hamarosan kifejlődött a távbeszélőhálózat, ami ma már a táviratok hazulról való kényelmes feladását is lehetővé teszi. Szép darabja a gyűjteménynek *IV. Károly király telefonkészüléke, díszes bronzveretel ékesítve.*

A régi típusú távirókészülékeket is ez a múzeum őrzi, a Hughes-féle- és Morse-gépeket. Feltűnik az „*Előre*“ magyar gőzös szikratávírója.

— 1902-ben magyar mérnökök kísérleteztek az Adrián ezzel a szikratávíróval s úttörő munkásságukkal hozzájárultak a szikratávíró kifejlesztéséhez.

— Ez

az első rádióvevőkészülék

Csepelről — mutat Csösz Anna dr. egy gépre —, amivel 1916-ban már szikratávíratot lehetett váltani Barcelónával.

A sok érdekesség megtekintése után búcsút veszünk a múzeum agilis és fáradhatatlan vezetőjétől. Csösz Anna dr. a jövő tervekre vonatkozóan megjegyzi:

— Alig várjuk, hogy visszaálljanak a rendes állapotok s újabb, tágas helyiséget kapjunk, ahol az *összezsúfolt anyagot tetszetősen megformázhatjuk a közlekedésügyi múzeum gazdag gyűjteményével együtt.* A jövőre nézve legközelebbi terveink, hogy korszerű berendezéssel mutassuk be a különböző századok és korok postahivatalait a legmodernebb állapotokig. Nemcsak egykorú bútorokat fogunk beállítani, hanem iratokat, bélyegzőket, lámpákat, sőt, ha az életnagyságú bábuk ruhájából hiányzik egy-egy darab, azokat a régi rézkarcok nyomán fogjuk rekonstruálni. A mai nehéz viszonyok közt is állandóan látogatjuk az árverési csarnokokat, régiségkereskedéseket, aukciókat, hogy a múzeum számára anyagot vásároljunk, ámbar nagy beosztással kell élnünk a büdzsé korlátai miatt. Szörédi Ilona